

УДК 378.1:355.23

В. В. КРАВЧУК,

кандидат ветеринарних наук, професор кафедри логістики Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ У КУРСАНТІВ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА МЕТОДИЧНИХ НАВИЧОК У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ТИЛОВИХ ДИСЦИПЛІН

У статті обґрунтовано педагогічні підходи щодо формування у курсантів, які навчаються за професійним спрямуванням “офіцер тилу”, організаційних та методичних навичок у процесі вивчення тилових дисциплін.

Ключові слова: *формування навичок, практичні заняття, показники.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Тилове забезпечення органів та підрозділів охорони державного кордону є складовою частиною загальної теорії всебічного забезпечення оперативно-службової діяльності органів Державної прикордонної служби України. Воно здійснюється службами тилу відповідно до рішення начальника органу охорони кордону. На ефективність тилового забезпечення впливає багато факторів, серед них важливе місце займає рівень підготовки офіцера тилу, його організаційні та методичні навички. Формування у майбутніх офіцерів тилу необхідних організаційних та методичних навичок здійснюється під час вивчення комплексу спеціальних тилових дисциплін. Комплекс дисциплін з підготовки майбутніх офіцерів тилу має прикладний характер і направленість. Предметом пізнання в процесі вивчення комплексу тилових дисциплін є тилове забезпечення і господарство підрозділів та органу охорони кордону, які включають систему знань і умінь. Основними мето-

дами пізнання навчальних дисциплін є вивчення предмета в процесі навчальних занять, самостійна робота, практичне виконання функціональних обов'язків начальника служби тилу під час військового стажування. Дисципліни з підготовки майбутніх офіцерів тилу належать до таких предметів, в яких є практична діяльність, а для цього необхідно не тільки знати, але й уміти при дефіциті часу та матеріальних засобів забезпечити виконання тилових завдань підлеглою службою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми та на які опирається автор. Питання прищеплення організаційних та методичних навичок розглядалися в наукових працях Балашова В. О., Пономаренка О. А., Чернявського В. А. та інших. У роботах цих науковців розглядалися питання щодо формування організаційних та методичних навичок для випускників командного профілю. Методика формування у курсантів організаційних та методичних навичок в процесі вивчення тилових дисциплін як окреме дослідження не розглядалася.

Метою статті є розробка основних методичних підходів до формування у курсантів організаційних та методичних навичок у процесі вивчення тилових дисциплін.

Виклад основного матеріалу дослідження. Методи відпрацьовування теоретичної частини програми професійної підготовки майбутніх офіцерів тилу багатопланові і за своєю формою поділяються на теоретичні та практичні заняття. Теоретичний матеріал розглядається на лекціях, семінарських та групових заняттях, індивідуальних навчальних заняттях, де вивчаються теоретичні положення з організації тилового забезпечення оперативно-службової діяльності органів охорони кордону і прищеплюються навички, необхідні для виконання посадових обов'язків.

Мета будь-якого заняття повинна відповідати послідовності набуття знань, умінь і навичок, визначених освітньо-професійною програмою, і забезпечити формування певних теоретичних знань та практичних навичок згідно з кваліфікаційними вимогами до фахівця відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня [1].

На теоретичних заняттях викладач не тільки подає інформацію, але й здійснює керівництво процесом первинного засвоєння отриманої інформації, що сприяє при цьому розвитку пізнавальних здібностей курсантів. З метою активізації уваги та перевірки правильності розуміння викладеного матеріалу викладач у ході розгляду матеріалу заняття ста-

виль перед майбутніми фахівцями тилу питання, які потім вирішуються колективно.

Практичне навчання з професійної підготовки майбутніх офіцерів тилу – це основний вид навчання. Форми організації процесу практичного навчання відрізняється від форм теоретичного навчання. Залежно від підготовки з тієї чи іншої спеціальності форма навчання може бути індивідуальною, груповою а також змішаною. На практичних заняттях викладач організовує детальний розгляд курсантами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання курсантами відповідно до сформульованих завдань.

Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому навчально-методичному матеріалі – тестах, завданнях, задачах різного ступеня складності тощо. Практичне заняття може проводитися методом тренувань. Головним його змістом є практична робота кожного курсанта. Практичні заняття з професійної підготовки складаються з таких елементів: організація, вступний (груповий) інструктаж, практичне виконання завдань за посадою [2].

У процесі практичного навчання використовуються всі методи, прийняті в теоретичному навчанні. Специфічними є інструктажі, метод демонстрації трудових прийомів і процесів, метод вправ. Практичні заняття найбільш ефективно та якісно відображають завдання в навчання професійної підготовки майбутніх офіцерів тилу. Основним завданням викладача є найбільш повне розкриття навчального матеріалу, щоб досягти повного засвоєння його курсантами і застосування на практиці.

Вправи і тренування – один з важливих видів занять з професійної підготовки майбутніх офіцерів тилу, особливо в організації оперативно-службової діяльності органів охорони кордону і особливо при проведенні ремонтно-будівельних робіт. Практичні заняття проводяться з метою закріплення теоретичних знань, а також для удосконалення практичних навичок у курсантів в оцінці виникнення питань матеріального забезпечення і прийняття рішень на виконання проблемних питань.

У ході групових вправ широко застосовуються вправи (тренування), в яких кожний курсант приймає рішення, готує відповідне обладнання, матеріали та за вказівкою викладача доповідає про прийняття рішення на ту або іншу дію, а інші курсанти, якщо необхідно, уточнюють, доповнюють метод вирішення завдання. У ході практичних занять необхідно, щоб

весь склад навчальної групи був рівномірно навантажений і щоб помилки в роботі кожного були своєчасно помічені та виправлені.

Організаційні навички – це властивість курсанта вирішувати конструкторські, технологічні, винахідницькі, раціоналізаторські та інші завдання, для цього потрібно застосовувати сукупність знань і вмінь у сфері матеріального забезпечення службової діяльності прикордонників та виконання ремонтно-будівельних робіт на об'єктах служб тилу [5].

Організаційні навички виявляються в тісній єдності теоретичних і практичних компонентів діяльності, а також у сукупності з розумовими та практичними діями. Формування навичок здійснюється на практичних заняттях, під час яких викладач організовує детальний розгляд курсантами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни і формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання курсантами відповідно сформульованих завдань [4]. Отже, організаційні навички являють собою єдність думки і дії.

Звідси можна зробити висновок – навчання курсантів організації мислення здійснюється як на теоретичних, так і на практичних заняттях. Організаційне мислення за внутрішньою психологією являє собою складну схему, що складається із двох невіддільних один від одного взаємодіючих компонентів: образного і практичного.

Процес організації технічного мислення може мати пошуковий і оперативний характер. Для розвитку організаційного технічного мислення, необхідного для швидкого прийняття рішення, здійснюються спеціальні тренування курсантів на практичних заняттях. Позитивний ефект при цьому дають вирішення завдань при постановці викладачем питань з організації матеріально-технічного забезпечення повсякденної діяльності підрозділів кордону, а також вирішення аварійних ситуацій на об'єктах тилу.

Викладач повинен розвивати у курсантів уміння швидко мобілізувати технічне мислення для вирішення різних, інколи складних завдань, які раптово виникають у процесі виконання завдань забезпечення службової діяльності органів та підрозділів кордону. Завдання викладача полягає в тому, щоб формувати у курсантів діючої системи організаційно-технічні знання, уміння, навички.

Отже, викладач повинен максимально використовувати в процесі навчання активні форми пошуку курсанта при вирішенні нетипових завдань, самостійного застосування знань у варіативних умовах [6].

Формування організаційних навичок та умінь відкриває перед викладачем можливість забезпечення єдності навчання і виховання. Такі можливості пояснюються специфікою вивчення дисциплін (ведення господарства прикордонних підрозділів), під час проходження яких велике значення приділяється створенню сприятливих умов для життєдіяльності персоналу. На заняттях викладач може планувати такі виховні цілі: прищеплення курсантам навичок дисципліни, а саме:

чіткості виконання ведення господарських робіт у підрозділах, відповідальності за якісне виконання робіт;

бережливе ставлення до обладнання та матеріалів, зібраності та уваги під час виконання робіт, виховання волі, відповідальності за обсяг роботи.

Необхідною частиною навчального процесу, від якого в багатьох випадках залежить якість підготовки курсантів з ведення господарства органу охорони кордону, є своєчасна і системна перевірка знань, умінь та навичок про проведене навчання у вищому військовому навчальному закладі.

Шляхом контролю викладач відзначає, наскільки глибоко курсанти засвоїли пройдений матеріал, оцінює успіхи кожного, а також з'ясує причини відставання і визначає заходи щодо надання допомоги курсантам, які засвоїли навчальний матеріал недостатньо. Перевірка знань, умінь та навичок розвиває у курсантів відчуття відповідальності й дисциплінує їх, а цей процес має бути безперервним та систематичним.

Облік успішності повинен бути індивідуальний і всебічний з виявленням фактичних професійних знань, умінь та навичок з пройденого матеріалу, як групи загалом, так і окремого курсанта. Об'єктивний і диференційований облік успішності можливий лише за допомогою об'єктивних норм. При цьому необхідно враховувати складність виконаних робіт, період навчання. Опанування курсантом умінь і навичок викладач контролює шляхом поточного та підсумкового контролю.

Основними показниками якості засвоєння знань з теоретичної частини є знання навчального матеріалу в обсязі, що передбачений робочою навчальною програмою.

Основними показниками з практичної частини навчання є самостійне застосування отриманих знань на практиці, умінь і навичок відповідно до посадових обов'язків.

Висновок. Отже, навички прямо залежні від знань та умінь з великим значенням кореляційної залежності. Аналіз педагогічної літератури, а також педагогічна практика дають підставу стверджувати, що уміння – це свідоме застосування знань та навичок для виконання складних дій у різноманітних умовах і є вищим за рангом професійної підготовки. Знання та навички – фундамент, на якому базуються уміння і від цього залежить якість виконання посадових обов'язків майбутніми офіцерами тилу.

Формування будь-яких навичок або умінь розпочинається з повідомлення курсантам вказівок і орієнтирів, користуючись якими, вони зможуть самостійно виконати дію. Ця система вказівок називається орієнтовною основою дії.

Курсанти повинні мати знання, на яких ґрунтується певна навичка або уміння, та знати, чому запропонована дія виконується саме так і чи можна її виконати по-іншому. До складу умінь належать навички планування дії, прогнозування її результату, контролю за її виконанням. Важливо, щоб курсант міг завжди пояснити, чому і як він діє й у яких випадках можна діяти саме так.

Формування навичок є тривалим процесом. Його не можна проводити концентровано, прискорювати багаторазовими і частими вправами. Більш ефективно треба розтягнути формування навичок або умінь у часі. Для цього потрібні вправи, які готують до оволодіння новими навичками або умінями, дозволяють відпрацьовувати їх елементи. Після того, як курсанти вже якоюсь мірою оволоділи новими навичками, їх використання продовжується у складі нових навичок та умінь.

Подальшим напрямком дослідження зазначеної проблеми може бути удосконалення оцінки ефективності сформованих навичок.

Список використаної літератури

1. Інструкція з організації, планування та ведення навчального процесу в НАДПСУ. – Хмельницький : Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2012. – 198 с.
2. Кутузов И. Д. Дифференцированный подход к обучению учащихся на современном уроке : учебное пособие / И. Д. Бутузов. – Новгород, 1972. – 72 с.
3. Освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2008. – 66 с.

4. Пономаренко О. А. Підготовка майбутніх офіцерів тилу Державної прикордонної служби України до професійної діяльності : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / О. А. Пономаренко. – Хмельницький, 2006. – 287 с.

5. Положення про військове (корабельне) господарство Прикордонних військ України. – Хмельницький : Видавництво Академії ПВУ, 1998. – 256 с.

6. Пехота О. М. Індивідуалізація як системоутворювальна умова підвищення якості педагогічної освіти / О. М. Пехота // Педагогічна освіта та освіта дорослих: Європейський вимір : зб. наук. пр. /за ред. І. А. Зязюна, Н. Г. Ничкало. – К., 2008.– 530 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Пономаренко О. А.

Стаття надійшла до редакції 18.02.2013.

Кравчук В. В. Методические подходы к формированию у курсантов организационных и методических навыков в процессе изучения тыловых дисциплин

В статье обоснованы педагогические подходы к формированию у курсантов, обучающихся за специализацией “офицер тыла”, организационных и методических навыков в ходе изучения тыловых дисциплин.

Ключевые слова: *формирование навыков, практические занятия, показатели.*

Kravchuk V. V. Methodical approaches to formation of cadets' organizational and methodical skills in the process of studying logistics disciplines

The article touches upon the pedagogical approaches to formation of organizational and methodical skills of cadets obtaining the speciality of logistics officers in the process of studying logistics disciplines.

Keywords: *formation of skills, practical knowledge, indices.*